

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ - СКОПЈЕ
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“- ШТИП

ВОСПИТАНИЕ

Списание за теорија и практика

Штип, 2003/04

ВОСПИТАНИЕ

Списание за теорија и практика

Издавач:

Педагошки факултет „Гоце Делчев,, - Штип

За издавачот:

Д-р Блаже Китанов, декан

Редакциски одбор:

Д-р Блаже Китанов, редовен професор (претседател)

М-р Емилија Петрова Ѓорѓева, асистент (секретар)

Д-р Кирил Цацков, доцент

Д-р Стеван Алексоски, вонреден професор

Д-р Ванчо-Жан Колев, вонреден професор

Д-р Владимир Михајловски, доцент

М-р Снежана Мирасчиева, асистент

Јазична редакција:

Д-р Блаже Китанов

Компјутерска обработка:

Јереј Николче Ѓорѓев

Тираж:

500 примероци

Списанието излегува двапати годишно

**100 GODINI
IL LINDEN
GOCE DEL[^]EV**

Д-р Стојан ПРЖОВСКИ
Педагошки факултет
Штип

ДЕМОКРАТИЈА, ДОБРО ОПШТЕСТВО И РАЗВИЕНО ОБРАЗОВАНИЕ

Новата епоха на човештвото има три важни карактеристики, кои се поврзани со своето значење и меѓусебно влијание. Тоа се демократијата, развиеното образование и висок квалитет на општеството. Демократијата е главна политичка форма, развиеното образование е најзначајна форма на културата, а стремежот кон добро општество е основна идеја и насока во социјалното живеење.

Овие три појави во политичкиот, културниот и социјалниот живот се поврзани преку доминацијата на утилитаристичката етика во најразвиените денешни општества, кои се насочени кон обезбедување на најповолни услови за развоток и богат живот на своите граѓани. Заедно со тоа, овие три политички, социјални и културни појави се израз на современото разбирање на слободата како универзална суштина на човечкото живеење во денешната епоха. Слободата е основен модус на човековото постоење денес, таа се раширува во сите сфери, барајќи насекаде да се изградуваат соодветни форми на дејствување.

На поимот и реалноста на слободата ѝ соодветствува демократијата, како начин на кој се организираат и водат работите во општеството. Демократијата е повик до сите членови на општеството да ги изразат своите цели и интереси, за така да се обединуваат во целината на општеството и во целината на сето човештво. Демократијата ја изразува човековата личност однатре, таа е негов начин на егзистенција. Таа на најразвиен начин бара од него разбирање за сите процеси и му дава шанса да се застапува и бори за оние нешта кои за него се најважни или тој ги смета дека се најдобри за човештвото.

Демократијата е поврзана со поимот на доброто општество, кое е историска желба на сите генерации во историјата. Најдоброто општество е она во кое има демократија, во кое е добро за сите и во кое сите работи се водат со цел на сите да им биде добро. Тоа е смислата на онаа позитивна определба на демократијата, која ја даде философот Аристотел, кога ги разгледуваше сите можни форми на државното уредување. Оттогаш до денес, и особено во современата епоха, демократијата се зацврсти како идеал на сите луѓе кои сметаат дека сите луѓе се еднакви и дека треба да имат еднакви шанси во општеството.

Еднаквоста на луѓето и на нивните животни шанси е основна содржина на Универзалната декларација за правата на човекот, како најзначаен етичко-политички документ на нашата епоха. По него следуваа низа други слични интернационални документи, кои се израз на високите цели на одредените општества (како што е соодветната Европска декларација) или на особените права и потребите на одредени социјални групи, полови и генерациjsки групи и сл. (како што се декларациите за правата на децата, на жените и др.). Овие документи се идеен и политички извор на еднаквоста во современите заедници, кои се однесуваат на израмнувањето на сите граѓани без оглед на полот, расата, староста, етничката припадност, богатството, културата итн. Тие произлегуваат од вековните борби и настојувања да се воспостави еднаквост меѓу луѓето, но истовремено и тие самите натаму ги инспирираат и поттикнуваат никогаш докрај достигнатите простори на широка човечка слобода и еднаквост, меѓу коишто основна е слободата и еднаквоста на образованието.

Тоа е смислата на современото образование. Образованието денес е масовно, ги опфаќа сите млади. Тоа не е само заради нужностите на општеството на знаење, какво што е денешното општество. Денес секој треба да има добро образование, за да би можел да работи и живее во сложените услови и високи достигнуања. Никој не може да одговори на предизвиците на новата техника и технологија, на новото исклучително развиено индустриско и постиндустриско производство, на високите барања на информатичкото општество - ако не е добро и соодветно образован. Тоа е изворот и потребата на развитокот на денешното образование до ненасетени размери во историјата на човештвото.

Пред сто години само 5 отсто од сето светско население биле писмени луѓе, денес образовниот излез во речиси сите земји на светот е средното образование, сите млади во општеството завршуваат основно образование, а мнозинството од нив средно

образование, зашто само така се здобиваат со квалификација за современото работење и снаоѓање во животот. Новите тенденции водат кон тоа дека во идната историска етапа образовен излез во поразвиените земји дури ќе стане и високото образование, а образованието перманентно ќе се возобновува и развива во текот на сиот човеков живот.

Ваквата потреба од образование не е инспирирана само од техничко-технолошките и економски причини. Таквиот подем на образованието е резултат и на демократизацијата на општеството. Демократијата оди заедно со претпоставката дека сите луѓе во општеството имаат еднакви шанси за живеење и напредување. Тие треба да даваат еднаков придонес кон општествениот живот и развикот, па затоа треба да имаат исти знаења и потенцијали. Овие денес се здобиват само преку образование. Поради тоа денес образованието е најсигурен влез на секоја личност во општеството. Со образованието таа станува способна да се соочи со животните, економските, социјалните, политичките, здравствените и етичките предизвици. На пример, еколошката свест и акција се развиваат предимно низ образованието. Низ образованието личноста ги научува принципите и нормите на дејствување не само во професијата, туку и во сите сфери на општествениот живот, во семејството, во работењето со пари, во комуникацијата (Интернет и др.), во етиката. Образованието е неопходна форма на воздигнувањето на младите денес и во иднината. Кој не оди на училиште и не се образува институционално, останува неспособен за какво било ефикасно дејствување во животот и застанува на маргините на животните збиднувања. Училиштето е школо за животот -тоа било секогаш во историјата. Но, сега училиштето е тоа повеќе од која било епоха, зашто денес перформансите на личноста, потребни за денешницата и иднинат, се идклучително поврзани со доброто образование.

Затоа прашањето на еднаквите шанси за образование на младите е клучно за смислата на демократијата и за квалитетот на општеството. Образованието како дејствен систем е најголем во сите современи општества - најголем број институции се училишта и придружни установи на сите нивоа, најголем број вработени во една сфера во секое современо општество се училишните дејци - учители, воспитувачи, професори. Младите личности минуваат од 10 до 20 години во континуирано учење. Тој капацитет и општ опфат со учењето е една од најзначајните карактеристики на новата епоха.

Низ образованието се подготвуваат личности за демократски односи и заедничко одлучување во општеството. Демократијата е сложен систем на разни видови влијание за политичкото и социјално обликување на заедницата, како и на целата светска заедница. Денес се прави демократски избор на владите, во општествата има повеќепартиски систем, има широки расправи и одлучување за многу прашања од општествениот живот, сите учествуваат во локалните иницијативи и одлучувања, сите земји се вклучени во разните видови интернационални институции. Затоа од личноста се очекува да биде заинтересирана, да знае и да може квалифицирано да одлучува за мнозина разни прашања во сите сфери. За тоа е потребно секој да биде добро образован, упатен во разни науки и области, да биде оспособен да се соочи со проблеми во најразлични сфери и да може да придонесе за нивно успешно решавање. За таа цел се воведува и ново подрачје во образованието, наречено етичко образование, со кое личноста се изградува како автономна, морално изградена, зрела и одговорна личност.

Луѓето денес главно се раководат од утилитаристичката доктрина, која ја реализира човековата желба за успешно живеење и дејствување. Општествата се организираат како заедници кои ќе им овозможат богат, развиен, модерен живот на сите свои членови според достигнуањата на денешницата. Стандардите за живеењето се мошне високи. Тие вклучуваат не само богатство на индивидуата, туку и широки социјални услови за нивното развивање, во што особено е вклучено образованието. За таа цел општествата треба да бидат и демократски. Демократијата е свест за еднаквоста на сите, за бројноста на припадниците на општеството, за нивниот развиен сензибилитет за заедничкото живеење и за желбата заедно да постигнуваат се повисоки дострели. Затоа демократијата е нужна, таа не е само најдобар метод на однесување и одлучување, туку е неопходен метод.

Сепак, во согледувањето на развојните реалности на демократијата, на општеството и на образованието денес особено значење има нужноста од развој на образованието. И другите две карактеристики на современото живеење претставуваат неделива целина, но на образованието треба да му се посветува посебно внимание, бидејќи тоа е антрополошка основа за развиениот свет. Таму се обликуваат луѓето за демократско одлучување и модерни социјални визии и односи. За да може така да дејствува образованието и да ги дава потребните резултати, за него треба да се води многу грижа во секое општество, да се вложуваат средства и

усилби тоа да се развие, да се донесуваат модерни законски прописи за него, да се развива мрежата на образовните институции, да биде сè поголем опфатот на младите во образованието, да се менуваат, модернизираат и усовршуваат наставните содржини, методи и форми. Тоа сè би требало да биде основа и поттик за развивање и успешно организирање на образованието, за тоа да биде сообразен партнер и еднаков учесник во проширувањето на демократијата и во развојот на современото добро општество, како заеднички услови за добро живеење на секоја слободна личност во секое општество денес и во иднината.

Литература:

1. John Stuart Mill: On Liberty, London, Penguin Books, 1985.
2. John Stuart Mill and Jeremy Bentham: Utilitarianism and Other Essays, London, Penguin Books, 1987.
3. Аристотел: Политика.
4. Универзална декларација за правата на човекот.
5. Джовани Сартори: Теория на демократијата, кн. 1-2, Софийн Центар за изследвање на демократијата, 1992.
6. François Dagognet: Une nouvelle morale: Famille, travail, nation, Paris, Institut Synthélabo pour le progrès de la connaissance, 1998.
7. Проф. д-р Цане Т. Мојаноски: Основи на општественото уредување, Штип, 2002 година.